

Drie kroonluchters uit Beerschoten opgespoord

Abe Postema

Van oudsher kent De Bilt door zijn gunstige ligging vele landgoederen. De kleine afstand tot de stad Utrecht speelde daarbij een rol. Belangrijker was echter de ligging op de grens van hoger gelegen zandgronden en vruchtbare weidegrond. Hierdoor was een lonende exploitatie van een landgoed mogelijk.

De tijden zijn veranderd, maar enkele fraaie landgoederen zijn gebleven. Dat wil zeggen qua uiterlijk. Van de oorspronkelijke interieurs is weinig bewaard gebleven.

Huize Oostbroek heeft zijn grote salon met oorspronkelijke lambrizing en plafond behouden. Voor het overige is het landhuis in de eerste plaats kantoor. Houdering en Jagtlust zijn compleet ingericht tot kantoor en kennen weinig herkenbare overblijfselen uit de tijd dat deze huizen voor bewoning werden gebruikt.

Vollenhove heeft zijn stijl behouden, maar van het oorspronkelijke interieur resten slechts, in een salon, enkele schilderijen van putti met symbolen van voorspoed.

Sandwijk verloor bij de laatste restauratie zijn fraaie plafonds. Deze bleken volledig te zijn aangetast door huiszwammen.

Beerschoten heeft nog slechts zijn fraaie 17e-eeuwse schouw, die naar alle waarschijnlijkheid uit het eerste landhuis Beerschoten afkomstig is.

Daarnaast bestaan er nauwelijks afbeeldingen van vroegere interieurs. Slechts enkele foto's uit de jaren 1920-30 zijn bekend (1).

Soms doet men echter een verrassende ontdekking, waardoor het beeld van de vroegere glorie van de Biltse landhuizen ietsje completer wordt. Zo in geval van Beerschoten. In het kasteel/raadhuis van Bemmelse, de Kinkelenburg, blijken een drietal kroonluchters te hangen die oorspronkelijk de vertrekken van Beerschoten sierden (2).

Tijdens de tweede wereldoorlog werd de Kinkelenburg zwaar beschadigd. Na de oorlog werd echter snel met het herstel van het kasteel begonnen. Besloten werd om het als raadhuis in gebruik te nemen en voor een fraaie inrichting te zorgen. Met de lambrizing uit een oud herenhuis als basis, werd dit resultaat bereikt.

De bevolking wilde aan de inrichting een steentje bijdragen. Daarom startte er in augustus 1953 een inzamelingsactie in de vijf kerkdorpen die tot de gemeente Bemmelse behoren. Uit de opbrengsten van die actie konden de drie Biltse kroonluchters worden aangeschaft.

Een kroonluchter kreeg een plaatsje in de vestibule. De overige twee hangen in de raadszaal en laten hun licht over Bemmelse aangelegenheden schijnen.

Een kroonluchter van Beerschoten in het raadhuis van Bemmelse.

De kroonluchters zijn uitgevoerd iniedermeierstijl, gangbaar rond het midden van de vorige eeuw, een voortzetting van de empirestijl. Ze zijn vervaardigd in de modekleuren van die tijd: bronzen kandelaars in een bronsgroene armatuur.

Dat zou kunnen betekenen dat de kroonluchters dateren van de verbouwing van Beerschoten, rond 1840. En dat ze de brand van 1899, die een flink gedeelte van Beerschoten verwoestte, hebben overleefd (3,4). Vast staat in ieder geval dat we drie fraaie kroonluchters hebben opgespoord, die de stille getuigen blijken te zijn van de inrichting van een Biltse landhuis in de 19e eeuw.

Met dank aan de heer R. Nassau voor zijn medewerking.

Noten:

- (1) Tot op heden niet gepubliceerd.
- (2) Zie: F.M. Ellens en J. Harenberg: *Middeleeuwse kastelen van Gelderland*, Rijswijk 1984, p. 256: 'De aardige empirekronen in de vestibule en de raadszaal zijn afkomstig uit huize Beerschoten in De Bilt'.
- (3) Rijksdienst voor de Monumentenzorg: Bijdragen

tot het bronnenonderzoek naar de ontwikkeling van Nederlandse historische tuinen, parken en buitenplaatsen (groene reeks), het deel: *Buitenplaatsen bij De Bilt; Vollenhoven, Houdringe en Beerschoten*, Zeist 1983, p. 16.

(4) Hans Verbraaken: *Somaan bankpapier aan vlammen ontrukkt*, Utrechts Nieuwsblad 18 september 1987.

De kroniek van Henrica van Erp

Jan van der Heiden

Henrica van Erp, abdis van het Vrouwenklooster van 1503-1548, was de eerste geschiedschrijver van onze lokale historie en verdient daarmee een plaatsje in dit eerste nummer van onze jonge vereniging.

Een korte verkenning van de naslagwerken leert ons dat Henrica een dochter was van Johannes van Erp en Hildegunda Heins, telg van een adellijk geslacht uit Brabant, waarschijnlijk uit de omgeving van 's-Hertogenbosch of Gastel (1). Henrica's zuster Jacoba was van 1520 tot 1558 of 1559 abdis van het cisterciënzerklooster Het Munster in Roermond.

Een uitvoerig onderzoek naar de afkomst van Henrica van Erp zal ongetwijfeld nog nadere gegevens aan het licht brengen.

Op St.-Gillisdag (1 september) van het jaar 1503 overleed Geertruyt van Groenesteyn, abdis van het Vrouwenklooster bij De Bilt. Haar lichaam werd begraven in de kapel van het klooster. Op de plaats van dit in 1585 afgebroken klooster (omgeving Kloosterlaan) werd rond de laatste eeuwwisseling een grote hardstenen grafzerk gevonden, zonder ornamenten, maar met het volgende opschrift in gotische letters (1):

*hier leyt begrave vrou gertruyt
van gruenesteyn sterff a° XV° en III
op S. jelsidach bidt voer die ziel.*

Men had waarschijnlijk weinig moeite met de keuze van een nieuwe abdis, want op 2 september, een dag na het overlijden van Geertruyt, werd Henrica van Erp tot haar opvolgster gekozen. Enkele weken later werd zij in deze functie bevestigd, en tot haar overlijden op 26 december 1548 bleef zij abdis van deze nog welvarende abdij.

Tijdens haar 45 jaar durende ambtsvervulling bewaarde men in het klooster een boekje, waarin regelmatig aantekeningen werden gemaakt over gebeurtenissen die in en rond het klooster plaatsvonden. Dat boekje is helaas verloren gegaan, maar een deel van de tekst is ons toch overgeleverd. Aan het eind van de 17e eeuw kreeg de Amsterdamse amateurhistoricus Andries Schoenmaker (1660-1735) het boekje in handen, en hij vond de inhoud blijkbaar zo waardevol, dat hij

een uittreksel van de aantekeningen heeft gemaakt. Dit handschrift wordt bewaard in de handschriftencollectie van de Rijksuniversiteit te Utrecht. Het stuk, dat met nog drie werken van zijn hand is samengebonden tot één groot boekwerk, heeft als opschrift:

*Uyt seker out boek geschreven door de hant van
Vrouwe henrica van Erp Abdisse in vrouwenklooster
buyten Utrecht (2).*

De tekst van Schoenmaker werd in 1698 in druk uitgegeven door de Utrechtse hoogleraar Anthonius Matthaëus (1635-1710) in het eerste deel van zijn *Veteris Aevi Analecta*, waarvan in 1738 nog een herdruk verscheen (3).

Hoewel de aantekeningen bijna geheel chronologisch staan opgetekend, kunnen we niet van een zuivere kroniek spreken. Het is eerder een verzameling van eigentijdse aantekeningen. De tekst begint met de simpele mededeling dat in 1139 het Vrouwenklooster was getimmert (4). Na een mededeling over de afbraak van twee vervallen kerktorens in 1518 en de bouw van een nieuwe toren in 1519 volgt een aantal korte notities over de periode 1421-1503. Hierop volgen de aantekeningen uit 1503-1548, de periode dat Henrica van Erp abdis van het klooster was. Dit deel beslaat ongeveer 80% van de ons overgeleverde tekst, en vormt daarmee het hoofdbe-